

Vladimir Lj. Cvetković,
Ekonomski odnosi Jugoslavije i Francuske 1918–1941,
INIS, Beograd, 2006, 344 str.

Француска је између два светска рата заузимала најзначајније место у спољној политици и одбранбеној доктрини Краљевине Југославије. Војни значај Француске и њена политичка улога у међународним односима, као једног од главних утемељивача „Версајске Европе” и заштитника успостављеног поредка били су довољан изазов да се у нашој научној историографији побуди интересовање за истраживање међусобних односа. Тежиште интересовања историчара, међутим, било је на политичким и војним односима две земље док је економска проблематика маргинално третирана, углавном у ширем контексту политичких питања и сводила се, највећим делом, на проблем отплате српских ратних дугова или анализу француског капитала у Југославији.

Књига Владимира Цветковића, која представља незнатно измењен магистарски рад одбрањен под истим насловом, по први пут у жижу интересовања ставља привредне односе двеју земаља у пуном значењу. Централни предмет истраживања је једно од најзначајнијих привредно-политичких питања – међународни економски односи – којима се обезбеђује повезивање унутрашњег привредног система с кретањима у светској привреди. Како је привреда један од најсложенијих система друштва тако да задире у све његове сфере и одлучујуће утиче на политичке, социјалне и културне токове у земљи, аутору се неминовно наметнуло мноштво проблемских захтева – од тематских до методолошких. Стога је, осим сагледавања широког спектра питања у једној сложеној теми, било неопходно и проналажење одговарајућих методолошких решења, за која нису постојали узорци у историографији. Цветковић је на овај изазов одговорио отварањем и оригиналним предметним уобличавањем одређених питања и проширивањем хронолошких граница истраживања.

Рад је конципиран у шест поглавља. Прва четири, у којима су темељно реконструисани југословенско-француски привредни односи у читавом међуратном периоду, изложена су хронолошки и представљају окосницу истраживања. Пето поглавље, *Француска предузећа у Југославији: јавни радови и инвестиције*, као самостална проблемска целина чини савствни део истраживања и додатно га обогаћује. Хронолошки оквир рада прелази границе назначене у наслову јер се последње поглавље, у форми епилога, *Судбина француског капитала у Југославији 1946–1951*, временски протеже до 1951. године али се не удаљава од предмета задате теме већ, напротив, као епилог, представља његово заокруживање.

Истраживање се темељи на широкој изворној основи и обимној литератури. Окосницу изворне грађе представља 18 фондова и збирки, из четири београдска архива и Архива „Верослава Вељашевић” у Смедеревској Паланци и седам домаћих и пет француских корпуса објављених докумената. Дужи списак литературе указује да је аутор уложио значајан напор да темељно упозна и усвоји претходна знања о задатој теми.

Темељна фактографска реконструкција привредних односа Краљевине Југославије и Француске у једном дугом периоду бременитом бројним променама,

извршена је аналитичким разматрањем свих релевантних чинилаца који су били сатавни делови ове сложене корелације. Цветковић је изложио и критички се одредио према бројним битним питањима: тешкоћама у склапању међусобних трговинских уговора; финансијској кризи коју је изазвала флукуација југословенске валуте; структури и обиму робне размене; привреним поремећајима које је изазвала Велика економска криза.

Југословенско-француски економски односи нису обрађени као чисто билатерални, већ су, што је било неопходно за њихово целовито сагледавање, смештени у шири контекст економских и политичких збивања међуратне Европе. Посебно је значајно што аутор проницљиво сагледава бројне неекономске чиниоце, међународне и унутрашње, који су утицали на економске токове у земљи и промену међународног привредног положаја Краљевине Југославије. Међу бројним обрађеним питања су: склапање регионалног привредно-политичког савеза између Италије, Аустрије и Мађарске, познатог под називом *Римски протоколи*, уперени против Мале антанте а циљем да се потисне утицај Француске у Подунављу. Аутор вреднује последице овог споразума по југословенску спољну трговину, али и дугорочне политичке импликације. Наглашава катастрофалне последице економских санкција које је Друштво народа увело против Италије због агресије на Етиопију које ће у крајњем исходу довести до тога да Немачка преузме економску доминацију на Балкану.

Питање регулисања предратних и ратних дугова Србије било је у међуратном периоду једно од најтежих не само финансијских већ и политичких проблема који су оптерећивали односе две државе које су имале блиске политичке односе. Аутор овом питању, иако је оно већ обрађивано у нашој историографији, посвећује доста простора у књизи, од 37. до 58. стране. Значајно је, међутим, да излагање ове проблематике на представља једноставно понављање претходних истраживања већ Цветковић, на бази бројних архивских извора и најновије француске литературе, доноси сопствене заључке, дограђујући и проширијући на тај начин сазнање о овом проблему.

Присуство француског капитала у привреди Краљевине Југославије у књизи није представљено само као огољена чињеница већ је, кроз приказивање боравка људи који су га представљали и заступали у нашој земљи, истакнута његова друштвена димензија. Минијатура о породици Плејуст, која на први поглед представља проблемску интерполацију, својеврсна је хроника српског градића у који се настањује малобројна француска колонија коју су чинили представници фирме „Јасеница” а. д, у поседу француског капитала и мале фабрике за израду машинских делова у власништву породице Плејуст. Живописно, с литерарним даром, Цветковић приказује долазак делегације француских ратних ветерана са Солунског фронта у Смедеревску Паланку и срдчан дочек пун емоција локалног становништва који на уверљив начин дочарава колико је у српској провинцији живо сећање на савезништво из минулог рата; како су Срби доживљавали свог великог ратног савезника и на који начин су исказивали искрен и пријатељски однос према Француској. Пратећи историју француске породице Плејуст, којој су корените промене у Југославији после Другог светског рата промениле животни ток, аутор је указао на судбину бројних представника страног капитала у нашој земљи. При том је показао да поседује дар за портретисање личности, што га сврстава у мали број савремених историчара који су се опробали у овом, код нас готово заборављеном, историјском жанру.

Систематичан и темељан у прикупљању фактографског материјала, уздржан и обазрив у тумчењу чињеница и ингениозан у извођењу анализа, Цветковић се сврстао у групу озбиљних младих истраживача. Његов мотив је, превасходно, усвајање и изношење знања према мерилима историјске науке, што га ограђује од, у наше време не ретке, појаве да млади истраживачи, на почетку каријере, настоје да по сваку цену, волшебно, помере границе сазнања тако што ће дати своје преслободне, неутемељене, вредносне судове о одређеним појавама селективним коришћењем литературе, без ширег ослонаца на изворну грађу и без озбиљних анализа.

Када се сагледа резултат овог истраживања и утврди бројност и садржај ивора, обим и разноврсност литературе и проблеми у изналажењу методолошких решења неопходних да се обради сложена тема каква је *Економски односи Југославије и Француске 1918–1941*, постаје јасније зашто историчари заобилазе економско-историјске теме.

Др Драган АЛЕКСИЋ

Katarina Spehňjak,
Britanski pogled na Hrvatsku 1945.–1948,
Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006, 366 str.

Британско присуство на простору Балкана у периоду после 1918. па на даље тема је која је закупљала бројне историчаре и истраживаче у некадашњој југословенској држави и ван ње. Објављен је низ монографија и зборника грађе, различите вредности и приступа, али су многа питања остала и даље отворена. Др Катарина Спехњак, сарадница Хрватског института за повијест, објавила је недавно књигу под насловом *Британски поглед на Хрватску 1945.–1948.* као резултат вишемесечних истраживања у National Archives: Public Record Office, Kew, London. Посебну пажњу приликом истраживања посветила је фонду FO 371- политичка кореспонденција али и другим фондовима (Cabinet Office, Prime Minister's Office, War Office и др.) Ауторка ипак наглашава да њена истраживања нису завршена и да обим постојеће грађе захтева додатне напоре истраживача.

Истраживања која је обавила у Лондону, др Катарина Спехњак је допуњавала већ постојећим и објављеним истраживањима, али и грађом Хрватског државног архива у Загребу и Архива Србије и Црне Горе из Београда. Она је покушала да на једном месту обухвати све важне аспекте политичких и економских односа и културне сарадње Британије и Југославије у посматраном периоду. Мада је основни циљ истраживања био британски поглед на Хрватску, сама ауторка каже да Британци нису тадашњу НР Хрватску посматрали као нешто издвојено, већ као део ФНРЈ, па према томе није постојала ни нека „посебна” политика Велике Британије према Хрватској. Тамо где је било могућности, др К. Спехњак је пратила перцепције британских извештача и издвајала оно што се тицало хрватског простора.

Монографија је структурирана у три хронолошко-проблемске целине које се односе на британско војно и политичко присуство у Југославији током Другог светског рата (питање британских војних мисија, војна сарадња током рата и политичка питања крајем рата), на политичке, привредне и културне односе Британије и Југославије 1945–1948. (завршне војне операције 1945, спорна питања